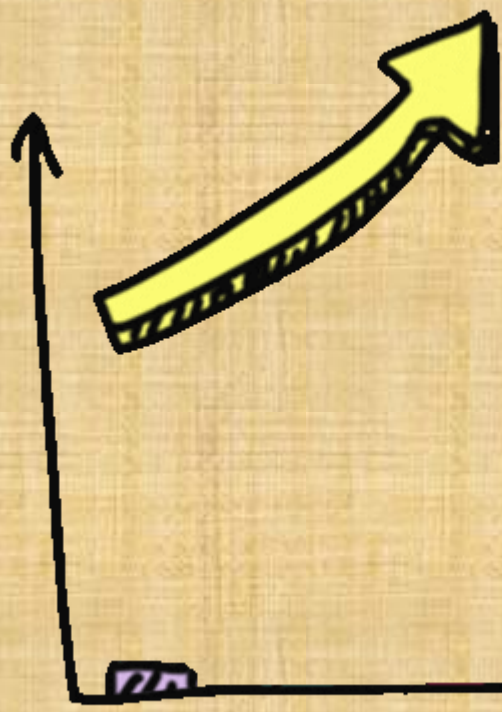

ТЕМА 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

1. Сутність, методологічні принципи та основні категорії системи національних рахунків.
2. Основні макроекономічні показники СНР: економічний зміст та методика обчислення.
3. Номінальний та реальний ВВП. Індекси цін.

1. Сутність, методологічні принципи та основні категорії системи національних рахунків.

Етапи створення системи національних рахунків:

Вільям Петті (17 століття) - вперше дав оцінку національного багатства Англії.

- Кінець 20-х років - початок розробки Системи рахунків національного продукту і доходу співробітниками Національного Бюро Економічних Досліджень (Америка) під керівництвом майбутнього лауреата Нобелівської премії Саймона Кузнеця.

- Удосконалення в 30-х роках на основі положень Джона Кейнса про необхідність врахування реального становища країни.

- 1945 - «Біла книга». Необхідність стандартизації та уніфікації національних рахунків.

- 1953 - перший стандарт СНР.

- 1963 - прийнята друга версія міжнародного стандарту СНР - «Синя книга».

- 1993 - третя версія міжнародної СНР - «Зелена книга».

- 2008 - нині діюча СНР.

Система національних рахунків

Сутність:

Сукупність показників послідовного та взаємопов'язаного опису найважливіших процесів і явищ економіки: виробництва, доходів, споживання, нагромадження капіталу, фінансів

Мета:

Використовується для:

- опису і аналізу розвитку ринкової економіки на макрорівні, через розрахунок узагальнюючих показників;
- встановлення взаємозв'язків між показниками і аналізу макроекономічних пропозицій;
- дослідження динаміки розвитку національної економіки.

Методологічні принципи системи національних рахунків

I	Продуктивною є будь-яка економічна діяльність, що приносить дохід, незалежно від того, чи має матеріальну форму продукт цієї діяльності
II	Економіка – це безперервний кругообіг ресурсів – у товари, доходів – у видатки і знову у доходи
III	У врівноваженій економіці всі видатки на виробництво дорівнюють доходу від реалізації валового продукту
IV	Дохід від виробництва валового продукту є джерелом доходів усіх власників факторів виробництва, що останні, в свою чергу, використовують як видатки на купівлю товарів та послуг
V	Використання доданої вартості для максимально точного відбиття результатів функціонування економіки

Інституційні одиниці

Господарчі одиниці, які ведуть повний набір бухгалтерських рахунків, можуть самостійно приймати рішення і розпоряджуватись своїми матеріальними та фінансовими ресурсами

Групуються у сектори

не фінансові корпорації

фінансові корпорації

сектор загального державного управління

сектор домашніх господарств

сектор некомерційних організацій

закордонний сектор

Відносини між ними відбивають

Економічні операції

Економічна операція – економічний потік, який являє собою взаємодію двох суб'єктів економічної діяльності, яка здійснюється за взаємною угодою

операції з товарами та послугами

розподільчі операції

фінансові операції

трансферти

Взаємозв'язок реальної економіки і розрахунків СНР

КЛАСИФІКАЦІЯ СИСТЕМИ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

ПОТОКИ

Показують
рух
цінностей в
процесі
економічної
діяльності

Вимірюються
в одиницях за
певний період
часу

Приклади: ВВП, доходи,
заощадження, інвестиції

ЗАПАСИ

Показують
нагромадженн
я та
використання
цінностей
економічним
суб'єктами

Вимірюються
в одиницях на
конкретний
момент часу

Приклади: майно, капітал,
державний борг, реальні
грошові залишки

ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ КОН'ЮНКТУРИ

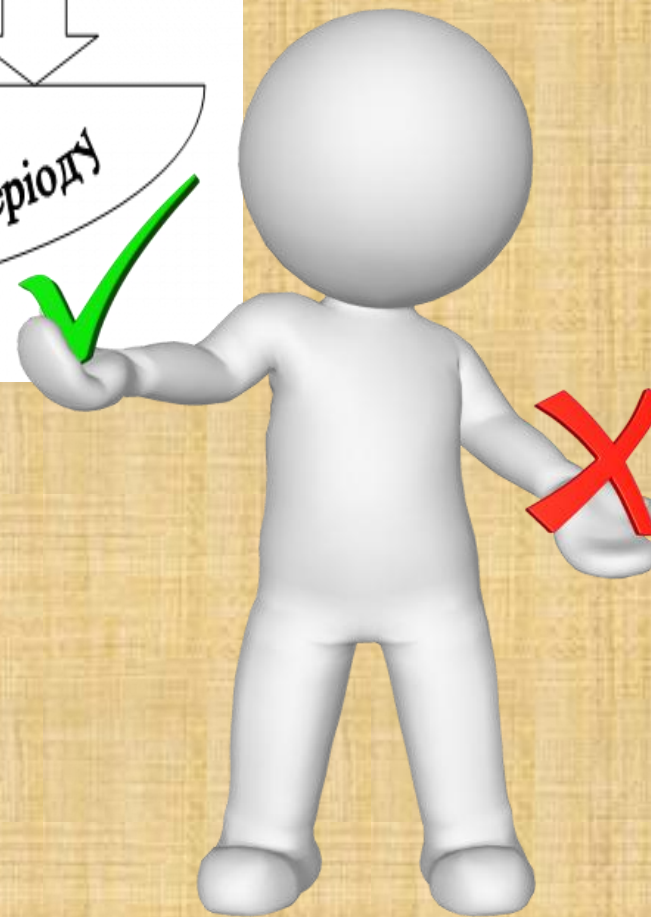
Показують
реальний стан
економічної
кон'юнктури за
конкретними
напрямами

Вимірюються
різноманітними,
частіш
відносними
величинами

Приклади: рівень цін, рівень
безробіття, процентна ставка

Взаємозв'язок показників запасу і потоку

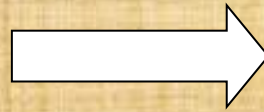

2. Основні макроекономічні показники СНР: економічний зміст та методика обчислення

- Для вимірювання результатів функціонування національної економіки використовується система показників, які відбиваються в СНР.

Основний показник результатів функціонування національної економіки

**ВВП
(валовий внутрішній продукт)**

Значення показника ВВП:

- 1) Динаміка ВВП свідчить про – стан економіки;
- її зростання або спад
- 2) Зростання ВВП – матеріальна основа розв'язання головної суперечності суспільства

ВВП – це ринкова вартість кінцевих товарів та послуг, створених резидентами в країні протягом певного періоду часу

1. Продукція, використувана для особистого і суспільного споживання.
2. Продукція, призначена для заміщення зношених основних виробничих і невиробничих фондів.
3. продукція, призначена для приросту основних виробничих і невиробничих фондів.
4. Продукція, яка залишається у виробничих і споживчих запасах.
5. Продукція, яка використовується для чистого експорту

Різновиди кінцевих товарів та послуг

Кінцеві товари та послуги – такі, які придбають для використання, а не для подальшої переробки або перепродажу

Обмеженість показника ВВП

Шляхи подолання

1. Не відбиває рівня розвитку національної економіки

Розрахунок подушного ВВП + аналіз реального розподілу доходу

2. Не враховує втрати оточуючого середовища і економічні втрати від подолання економічних проблем

Експертні оцінки та розрахунки → комплексний аналіз → ефективна державна політика

3. Не відбиває якість та корисність товарів (більш ефективні товари)

Ринкові важелі регулювання структури виробництва

4. Не відбиває продуктивності цих втрат (або вигод) від скорочення (або зростання) вільного часу

- Розрахунки відповідних показників → аналіз їх взаємозв'язків → врахування при розробці державної політики

5. Не характеризує якість життя населення країни, хоча є його основою

Проблеми підрахунку ВВП

Частина кінцевих товарів та послуг не приймає товарної форми і безпосередньо не має ринкової вартості

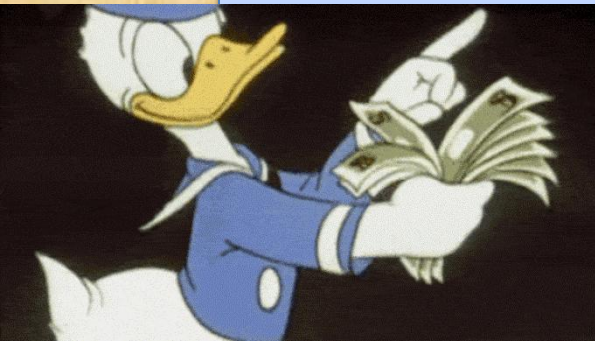
Відсутність точних даних про обсяги виробництва у тіньовій економіці

Перепродажі кінцевих товарів

Шляхи вирішення проблем підрахунку ВВП

Експертні оцінки

Врахування лише різниці у цінах

Методи розрахунку ВВП

Виробничий

або метод

доданої вартості

Додана вартість =
виручка від
реалізації – вартість
матеріальних витрат
на виробництво та
реалізацію

Розподільчий

або

по потоку доходів

Різновиди факторних доходів:

- доходи від праці (W)
- доходи власників підприємств (P)
 - дохід некорпоративного бізнесу;
 - прибуток корпорацій:
 - √ дивіденди;
 - √ податки;
 - √ нерозподілений прибуток
- рента (R)
- процент (i)
- амортизація (A)
- непрямі податки

$$Y=W+P+R+I+A+Tn$$

Кінцевого

використання або

по потоку видатків

Агрегати видатків у
національній
економіці:

- споживчі витрати (C)
- валові інвестиції =
(I_g) чисті інвестиції +
амортизація
- державні закупівлі
товарів та послуг (G)
- чистий експорт =
= експорт – імпорт
(X_n)

$$Y = C + I_g + G + X_n$$

Виробничий метод або метод доданої вартості

Для поєднання в один показник виробництва різноманітних товарів є лише один шлях – підсумувати його обсяг у вартісній формі.

Якщо взяти статистичну звітність про вартісний обсяг виробництва всіх підприємств і зробити підсумок, отримаємо результат, що значно перевищує реальний.

Справа в тому, що всі товари, які ми споживаємо, проходять значну кількість стадій виробництва у межах суспільного поділу праці.

Стадії виробництва	Виторг	Вартість проміжних матеріалів	Додана вартість
I Деревина	10	0	10
II Целюлоза	20	10	10
III Папір	40	20	20
IV Книжка в типографії	80	40	40
V Книжка на ринку	100	80	20
	250	150	100

Виробничий метод або метод доданої вартості

- **Додана вартість** – це різниця між ринковою вартістю випуску та проміжним споживанням.
- **Проміжне споживання** містить витрати на товари та послуги, які були використані інституційними одиницями для виробництва.
- **Додана вартість** містить у собі створені первинні доходи, які в подальшому розподіляються між учасниками виробництва.

Метод кінцевого використання, або обчислення ВВП як суми видатків всіх покупців на придбання товарів та послуг, створених економікою країни

- **1. Особисті споживчі видатки (С)** включають в себе видатки домогосподарств на купівлю товарів поточного вжитку, товарів тривалого використання та на оплату послуг. У розвинутих країнах особисте споживання має найбільшу питому вагу в сукупних видатках. Своєрідною ознакою розвиненості країни є зниження у структурі особистих споживчих видатків частки витрат на харчування і зростання питомої ваги витрат на послуги.

Метод кінцевого використання, або обчислення ВВП як суми видатків всіх покупців на придбання товарів та послуг, створених економікою країни

- **2. Валові інвестиційні видатки підприємств (I_g)** спрямовуються на
 - купівлю інвестиційних товарів та нове будівництво, що спрямовані на приріст капіталу - це чисті інвестиції (I_n);
 - на зміни в запасах. Необхідність урахувати запаси як складову валових інвестицій полягає в тому, що частина товарів та послуг, які входять до складу ВВП, можуть бути не реалізованими і нагромаджуються і зберігаються на складах готової продукції. Приріст запасів додається до інвестицій зі знаком “плюс”, скорочення – зі знаком “мінус”. Збільшення запасів означає, що економіка виробляє більше продуктів, ніж споживає.

Метод кінцевого використання, або обчислення ВВП як суми видатків всіх покупців на придбання товарів та послуг, створених економікою країни

- **3. Державні закупівлі товарів та послуг (державне споживання) (G)** охоплюють видатки центральних та місцевих органів влади на купівлю кінцевих товарів та послуг та на оплату праці зайнятих у державному секторі. Слід підкреслити, що до державних закупівель не включаються витрати держави на трансфертні платежі. **Державні трансферти** (пенсії, стипендії, субсидії, допомога сім'ям з дітьми і ін.) за своєю суттю є перерозподілом створеного і облікованого доходу від одних економічних суб'єктів іншим через державний бюджет. Таким чином, державні трансферти не є частиною приросту поточного виробництва. Державні закупівлі та державні трансферти разом утворюють державні видатки.

Метод кінцевого використання, або обчислення ВВП як суми видатків всіх покупців на придбання товарів та послуг, створених економікою країни

- **4. Чистий експорт (X_n)** – сума, на яку видатки іноземців на купівлю вітчизняних товарів та послуг (експорт) перевищують видатки вітчизняних економічних суб'єктів на купівлю іноземних товарів та послуг (імпорт).

$X_n = X - IM$. Величина чистого експорту може додаватись до підрахунку ВВП за видатками зі знаками “плюс” або “мінус”.

Метод кінцевого використання, або обчислення ВВП як суми видатків всіх покупців на придбання товарів та послуг, створених економікою країни

- $Y = C + Ig + G + Xn$

Розподільчий метод, або розрахунок ВВП за потоком доходів

- Доходи, які економіка отримує від виробництва продукції, приймають різні форми, і поступають у розпорядження власників факторів виробництва, що застосовувались при виробництві товарів та послуг

Розподільчий метод, або розрахунок ВВП за потоком доходів

- **Заробітна плата або заходи від праці.** Її виплачують фірми та держава найманим працівникам.
- До заробітної плати включаються виплати які роботодавці вносять у різні фонди соціального забезпечення, пенсійний фонд, фонд допомоги по безробіттю.

Розподільчий метод, або розрахунок ВВП за потоком доходів

- **Доходи від власності.** Прибуток фірм поділяється на два різновиди:
- дохід на власність, або дохід некорпоративного бізнесу, тобто підприємств, які перебувають у індивідуальній, кооперативній або партнерській власності;
- прибуток корпорацій. Цей вид прибутку виділяється окремо у зв'язку з тим, що акціонерна власність породжує особливості у використанні прибутку: його частина направляється на виплату дивідендів. Таким чином, у процесі використання прибуток корпорацій приймає такі форми: дивіденди, податки на прибуток корпорацій, нерозподілений прибуток, який використовується для нарощення реальних активів.

Розподільчий метод, або розрахунок ВВП за потоком доходів

- **Рента.** Це доходи, які отримують власники нерухомого майна за надання об'єктів своєї власності у тимчасове користування (оренду).

Розподільчий метод, або розрахунок ВВП за потоком доходів

- **Процент.** Це доходи, які отримують власники грошового капіталу за надання цього капіталу у тимчасове користування (депозити, позики, купівля облігацій підприємств).

Розподільчий метод, або розрахунок ВВП за потоком доходів

- **Амортизація.** Це щорічні відрахування, які показують обсяг основного капіталу, спожитого у ході виробництва. Амортизаційні відрахування включаються в ціну. Якщо весь виторг використовувати лише як чиїсь доходи, то через деякий час функціонуючі виробничі фонди будуть зношені. Тому частину доходу від створеного ВВП необхідно постійно відкладати для наступного заміщення зношених частин капіталу.

Розподільчий метод, або розрахунок ВВП за потоком доходів

- **Непрямі податки.** До них відносять податок на додану вартість, акциз, мито та ін. Їх включають у ціни товарів та послуг. Власне, це надбавка до ціни, яка не відбиває новостворену вартість і не перетворюється на будь-який з перерахованих вище видів доходів. Непрямі податки за своєю суттю є механізмом перерозподілу коштів від споживачів у бюджет, куди вони безпосередньо надходять.

Взаємозв'язок макроекономічних показників СНР

Валовий внутрішній продукт (ВВП)

– амортизаційні відрахування (А) =

= Чистий внутрішній продукт (ЧВП)

– непрямі податки на бізнес (НП) =

= Національний дохід (НД)

–нерозподілений прибуток корпорацій +
+трансфертні платежі =

= Особистий дохід (ОД)

– податки на особистий дохід
(прибутковий податок з громадян,
податок на прибуток у некорпоративному
секторі, податок на майно, на спадщину)

=

= Дохід, що є в розпорядженні особи (ДРО)

ЧВП = ВВП - амортизація

- ЧВП показує, яку величину доходу, отриманого від виробництва ВВП, економіка може споживати і при цьому забезпечити просте відтворення і не погіршити виробничі умови майбутніх періодів.

НД = ВНП – Амортизація – Непрямі податки

- Доходи які надходять саме власникам факторів виробництва – резидентам держави, утворюють **національний дохід (НД)**.
- В процесі використання національний дохід поділяється на :
- фонд споживання – кошти, що використовуються для задоволення особистих і суспільних потреб;
- фонд нагромадження – кошти з національного доходу, що використовуються для розвитку та розширення виробництва.

- Резиденти країни можуть отримувати доходи від використання факторів виробництва як в середині країни, так і за її межами. У зв'язку з цим в макроекономіці поряд з ВВП використовується показник **валового національного продукту (ВНП)**. Він відрізняється від ВВП на величину сальдо факторних доходів і відбиває величину товарів та послуг що створені факторами виробництва, які **належать резидентам** країни на батьківщині або за кордоном:

$$\text{ВНП} = \text{ВВП} \pm \left(\begin{array}{cc} \text{Надходження} & - \text{Платежі} \\ \text{за фактори} & \text{за фактори} \\ \text{з – за кордону} & \text{за кордон} \end{array} \right)$$

Особисті доходи = НД – Нерозподілений прибуток + Трансферти

- Сума доходів, які отримують у решті-решт домогосподарства через доходи від різних факторів, не співпадають з величиною національного доходу.
- Вони менші від НД на величину фонду нагромадження, але більші від нього на величину отриманих трансфертів.

- **Використовуваний особистий дохід** – це особистий дохід, який залишається домогосподарствам після сплати податків.

3. Номінальний та реальний ВВП. Індекси цін

- У зв'язку з тим, що за своєю суттю ВВП – це ринкова вартість кінцевих товарів та послуг, при його вимірюванні суттєву роль відіграє не тільки методологічна вірність та повнота обліку, а й фактор динаміки цін.

- Уявімо собі гіпотетичну економіку, яка виробляє 10 кг. хліба

Роки	Обсяг у натуральному вимірюванні	Ціна за одиницю	ВВП
1 рік	10 кг	0,7грн.	7 грн.
2 рік	7 кг	1 грн.	7 грн.
3 рік	10кг	0,9 грн.	9 грн.

Валовий внутрішній продукт (ВВП)

Номінальний ВВП

Вартість усіх вироблених товарів та послуг в економіці країни, обчислена в поточних ринкових цінах того року, в якому ВВП виробляється

Реальний ВВП

Вартість кінцевих товарів та послуг у постійних цінах певного базисного року

Дефлятор ВВП

Ціновий індекс, що відображає зміни цін поточного року порівняно з цінами базисного року

Дефлятор ВВП = x 100%

індекс споживчих цін (ІСЦ) або індекс Леспейреса

- розраховується для стандартного набору споживчих товарів (споживчого кошика) як вітчизняного, так і імпортного виробництва

$$\text{ІСЦ} = \frac{\sum P_t q_0}{\sum P_0 q_0} \times 100\% = \frac{\text{ціна споживчого кошика в розрахунковому періоді}}{\text{ціна споживчого кошика в базовому періоді}} \times 100\%, \text{ де}$$

- P_t – ціна товару у поточному періоді;
- q_0 – кількість вироблених товарів у базовому періоді;
- P_0 – ціна товару у базовому періоді.

Більш точно динаміку споживчих цін відбиває розрахунок цього індексу як середньозваженої величини.

$$\text{ІСЦ} = \left[\frac{P_t^A}{P_0^A} \times E^A + \frac{P_t^B}{P_0^B} \times E^B + \dots + \frac{P_t^N}{P_0^N} \times E^N \right] \times 100\%$$

- E^A , E^B , E^N – економічна вага відповідного товару, яка відбиває частину видатків на той чи інший товар середнього домогосподарства.

дефлятор ВВП або індекс Пааше

- обчислюють як для споживчих товарів, так і для товарів виробничого призначення, які входять до складу ВВП, тобто вироблені всередині країни, за такою формулою:

$$I = \frac{\sum P_t q_t}{\sum P_0 q_t}, \quad \text{де}$$

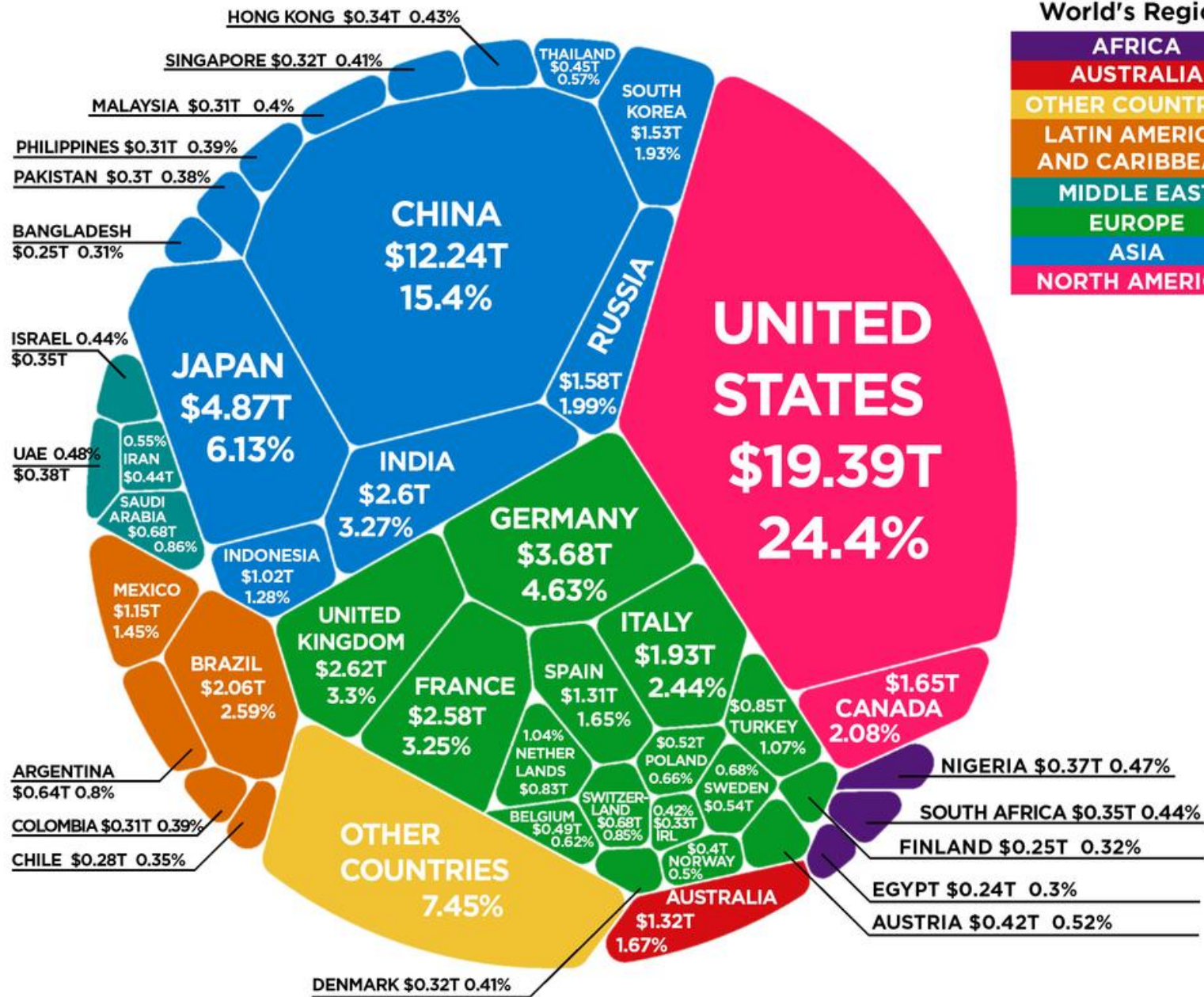
- q_t – обсяг виробництва в розрахунковому періоді;
- P_t – ціни в розрахунковому періоді;
- P_0 – ціни в базовому періоді.

- В разі, якщо в розрахунковому періоді ціни перевищували базові, використовують метод **дефлювання** (тобто зняття впливу інфляції):

$$\text{реальний ВВП} = \frac{\text{номінальний ВВП}}{\text{дефлятор ВВП}}$$

- В тому разі, якщо в розрахунковому періоді ціни є нижчими базових, застосовується **інфлювання**, тобто збільшення номінального ВВП до розмірів реального.

World's Region

Article and Sources:

<https://howmuch.net/articles/the-world-economy-2017>
<http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>